
გიორგი თათარაშვილი
ამერიკისმცოდნეობის დოქტორანტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

იოლდს ჰაქსლის ფუტუროლოგიური იდეების გავლენა

ამერიკულ ფუტუროლოგიზმზე

მცირე მოცულობის კვლევაში განსაკუთრებულად რთულია იმგვარი მასშტაბისა და ინტელექტუალის შემოქმედების ანალიზი როგორც ოლდოს ჰაქსლია; კიდევ უფრო რთულია მოკლედ მისი ფუტუროლოგიური თეორიის სრულფასოვანი ანალიზი. ჰაქსლის ინტერესი არაერთი თემის მიმართ, მისი დაუოკებელი და უსაზღვრო ცნობისმოყვარეობა, ყოველ დღე ახალ-ახალ შემოქმედებით კარს უღებდა მკითხველსა და მკვლევარს.

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ ოლდოს ჰაქსლი უპირველესად ცნობილია თავისი მხატვრული შემოქმედებიდან გამომდინარე და სწორედ ამიტომ, ხშირ შემთხვაში, მას მხოლოდ ინგლისურენოვანი ლიტერატურის ბრწყინვალე წარმომადგენლად მოიხსენიებენ. თუმცა თავად ჰაქსლი, არც თუ უსაფუძვლოდ, საკუთარ თავს პირველ რიგში, ფილოსოფოსად და სოციოლოგად მიიჩნევდა, ხშირ შემთხვევაში საერთოდ უარყოფდა კიდევ, რომ ნოველისტი გახლდათ და ლიტერატურული წარმოსახვის უნარსაც ემდურებოდა, მართლაც, მისი შემოქმედება მრავალმხრივია, კრიტიკულ-ანალიზური და ერთი კონკრეტული პრობლემით არ ამოიწურება. ბრწყინვალე ნოველისტის სააზროვნო ველი ფუტუროლოგიურია. მისი ნაწარმოებები, კვლევები, მოკლე ესეები თუ დაკვირვებები გაჯერებულია ფუტუროლოგიური ხედვებით.

ნაშრომში, მსურს ყურადღება გავამახვილო ოლდოს ჰაქსლის იდეებზე, ფუტუროლოგიურ თეორიაზე; კვლევისას აქცენტი გაკეთდება მის დამოკიდებულებაზე ამერიკის შეერთებული შტატების მიმართ, ცნობილია, რომ წლების განმავლობაში იგი ამერიკაში ცხოვრობდა და ეწეოდა სასწავლო და შემოქმედებით მოღვაწეობას. თუმცა ამერიკაში წასვლამდეც მას დიდი კავშირი ჰქონდა ამ ქვეყანასთან და ამა თუ იმ ამერიკულ გამომცემლობებში ესეებსაც კი აქვეყნებდა. მაგალითად, როგორცაა - „ამერიკული კულტურის პერსპექტივა: მანქანების ეპოქის ანარეკლები“, რომელიც მან 1927 წელს ჰარპერის ყოველთვიურ ჟურნალში გამოსცა, სადაც ავტორი ძირითად ყურადღებას ამახვილებს, თავისი თანამედროვე მეცნიერებისა და ახალი ტექნოლოგიების გავლენას, როგორც ცალკეულ ინდივიდებზე ასევე, მთლიანად

საზოგადოებაზე. მეორე მხრივ, რაც მეტად მნიშვნელოვანი და საგულისხმოა ჰაქსლი განიხილავს იმ თემებს, რომელიც დემოკრატია უკავშირდება და იმ საფრთხეებზე საუბრობს, რაშიც შესაძლოა დემოკრატიული ქვეყნები, კერძოდ ამერიკის შეერთებული შტატები ჩავარდნენ. კერძოდ საუბარია, ოლიგარქიულ-პლუტოკრატიულ მმართველობაზე, მასობრივ კონტროლზე, თავისუფლების დაკარგვაზე. ჰაქსლისთვის სახელმწიფოს სრულ ინდუსტრიულ რელსებზე გადასვლა და (ელიოტისეულ ტერმინს თუ ვიხმართ, საუბარია - „ბრბო-მექანიზმზე“, რომელიც ქართულ თარგმანს ზომიერად მიესადაგება) საზოგადოების „ბრბო მექანიზმად“ ქცევა ამორალური იყო რადგან ეს ყოველივე ეწინააღმდეგებოდა ადამიანის ღირსებას და საფრთხეს უქმნიდა ინდივიდუალიზმს. ავტორი ამ საფრთხეებს პირველ რიგში ხედავდა იმდროინდელი სავაჭრო სისტემის განვითარებული ფორმებიდან და მომხმარებლობაზე ორიენტირებული ეკონომიკის ჩამოყალიბებიდან, რომელიც მართალია იმ დროისთვის ასე აქტუალური არ იყო მაგრამ, ჰაქსლი ამ ყველაფერს, თავისი ფუტუროლოგიზმით, მომავლის საკითხების კვლევით და მაღალი ინტელექტუალური აპარატით ხედავდა. სწორედ ეს თემები დაედო შემდგომში საფუძვლად მის მიერ დაწერილ უმნიშვნელოვანეს ნოველას - „საოცარ ახალ სამყარო“-მთავარ მოტივად.

ჰაქსლის თავისი ფუტუროლოგიური თეორია კარგად ჰქონდა გააზრებული, სწორედ ამიტომ მისთვის მეცნიერული დაკვირვება აწმყოზე და შემდგომ ამის საშუალებით მომავალზე გასვლა ერთგვარ კანონზომიერებას წარმოადგენდა. შესაბამისად მისი ფუტუროლოგიური იდეები გარკვეული ლოგიკური ჯაჭვით ხასიათდებოდა.

1927 წელს, ხუთი წლით ადრე, სანამ ოლდოს ჰაქსლი „საოცარ ახალ სამყაროზე“ მუშაობას დაასრულებდა, მან ჰარპერის ყოველთვიური ჟურნალისთვის, აგვისტოს ნომერში დაწერა ესე, რომელიც თავდაპირველად ამ სახელით გამოიცა „ამერიკული კულტურის პერსპექტივა: მანქანების ეპოქის ანარეკლები“, ხოლო 1970 წელს, ესე ხელმეორედ გამოიცემის შემდეგ, შემდგომი სახელით გამოქვეყნდა, „ამერიკა და მომავალი“, რაც ალბათ იმის მანიშნებელი იყო, რომ ავტორის ფუტუროლოგია მართლდებოდა ამერიკასთან და მთლიანად დასავლურ სამყაროსთან დაკავშირებით.

პროგნოზები, რომელიც ამერიკული კულტურის და საზოგადოების მიმართ იყო გამოთქმული იმდროისთვის გამოგონილ რეალობას აღარ წარმოადგენდა.

მსურს შეძლებისდაგვარად ვისაუბრო აღნიშნულ ესეზე, რომელიც დღესაც საკმაოდ აქტუალურია და დღესაც იმ გამოწვევებს აყენებს ყურადღების ცენტრში რაც, მთლიანად მსოფლიოს და ალბათ ერთადერთ სუპერსახელმწიფოს, ამერიკის შეერთებულ შტატებს აქვს. აღსანიშნავია, რომ ესე შემდეგი სიტყვებით იწყება, „ამერიკის მომავალი მსოფლიოს მომავალია. დღევანდელი მატერიალური ყოფა, ყველა ერს იმ მიმართულებით ექაჩება, საითაც ამერიკის შეერთებული შტატები მიდის“. აღნიშნული ციტატიდან გამომდინარე, თვალნათლივ ცხადია, ესე რა პათოსსაც ატარებს.

ავტორი აღნიშნულ ესეში, სიღრმისეულად განიხილავს ამერიკას. როგორც კულტურულ ქვეყანას, მეორე მხრივ ამერიკას, როგორც ინდუსტრიულ რელსებზე შემდგარ სახელმწიფოს. ჰაქსლი საუბრობს იმ უპირატესობებზე რასაც, მანქანების ერა, ხელოვნური ინტელექტის ერა უმზადებს მსოფლიოს, რადგან მთელი მსოფლიო, ჰაქსლის თუ დავესესხებით ამერიკის შეერთებულ შტატებზეა გამობმული ან მალე იქნება(1920-იანი წლების პერსპექტივიდან) და ასევე როგორც მედალს ორი მხარე აქვს, ჰაქსლი უფრო მეტ ყურადღებას ამახვილებს იმ ნეგატიურ ფაქტორებზე, რომელიც თან შესაძლოა ახლდეს ასეთ გამძვინვარებულ ინდუსტრიალიზაციას და ინდუსტრიალიზაციის კიდევ უფრო რთულ ფორმას, რომელსაც მანქანების ერა უწოდა. აღნიშნული ესე, შეგვიძლია ამ ორ ნაწილად დავყოთ. აღსანიშნავია, ის გარემოება, რომ ჰაქსლი საერთოდ თავის შემოქმედებას, როგორც უკვე აღვნიშნეთ მეცნიერული კუთხით უყურებდა და აღნიშნული ესეც პირველ რიგში უნდა გავიგოთ როგორც კვლევა, მიზეზ-შედეგობრივი ანალიზი და ფუტუროლოგიის ერთ-ერთი გონივრული გამოხატულება. ავტორი მომავალზე დაკვირვებას ახდენს, პირველ რიგში აწმყოდან გამომდინარე. შესაბამისად მას კარგად ესმის, რომ ყოველივე მისი თქმული შესაძლოა, ადექვატური მიზეზების გამო მომავალში არ ასრულდეს და შეუძლებელიცაა მომავლის სრული განჭვრეტა ხოლო, ნამდვილი-ჭეშმარიტი მომავლის საკითხების მკვლევარი, პირველ რიგში ინტელექტუალი უნდა იყოს და შემდგომ „წინასწარმეტყველი“.

ავტორი ესეში, საუბრობს მანქანების მხრებზე მდგარი ინდუსტრიალიზაციის დადებით ფაქტორებზე, კერძოდ იმ მძიმე სამუშაოს გადანაწილებაზე ადამიანის პასუხისმგებლობიდან და მოვალეობიდან, რომელსაც „მანქანების ერამდე“ ადამიანი კისრულობდა თავის თავზე. შესაბამისად გათავისუფლებულ დროზე და უფრო ფართო ჰორიზონტის გაშლაზე ადამიანისთვის. ტექნოლოგიური წინსვლა, რომელიც 1920-იანი წლების ბოლოს უკვე სახეზე იყო, მრავალ შესაძლებლობას აძლევდა ადამიანს დადებითად გამოეყენებინა ეს სიკეთეები და ჰაქსლი ამ სიკეთეებზეც დეტალურად საუბრობს. „მანქანების ეპოქამ, წინ წამოსწია სრულფასოვანი ცხოვრების ტენდენცია და შეგრძნება“, ჰაქსლი წინამდებარე სიტყვებით ასრულებს მსჯელობას დადებით ფაქტორებზე და შემდგომ უფრო კრიტიკული თვალით და უფრო რეალისტურად ასახავს რეალობას და მომავალს.

ჰაქსლის აღნიშნულ ესეში, კულტურის საკითხი შემოაქვს და სიღრმისეულად იკვლევს კულტურის კუთხიდან ამერიკის მომავალს. აღნიშნავს, რომ ამერიკა, გასაგებად, რომ ვთქვათ ცივილიზაციისკენ ისწრაფვის და კულტურის ფენომენი შედარებით ცალკე მდგომია. ავტორის თქმით, მანქანების ერამ, ამერიკაში და მთლიანად დასავლურ სამყაროში მოიტანა გარკვეული უკუღმართობები, თუმცა ასევე ამბობს, რომ გადაწყვეტით არ შეგვიძლია იმის თქმა, თუ რა ზიანი შეიძლება მიაყენოს ყოველივე ამან კულტურასა და საზოგადოებას.

აღნიშნულ ესეში, ბოლო თავი შეიძლება ასეც ითქვას, ჰაქსლიმ ლიბერალურ ტენდენციებსა და კერძოდ ლიბერალურ განათლების სისტემას მიუძღვნა, რაშიც ფაქტობრივად უზადოდაა წარმოჩენილი, მიზეზ-შედეგობრივი კავშირები, იდეები და არგუმენტები, ანალიზი ძველისა და ახლის. ჰაქსლი ესეში საუბრობს იმ საკითხზე თუ, სადამდე მიიყვანს ლიბერალური განათლების მოდელი ამერიკას და დასავლურ ცივილიზაციას, იგი ამბობს, რომამერიკის მსგავსი ტრადიციული ქვეყნები, რომლებიც მე-18-ე საუკუნის დროინდელ ტრადიციულ დემოკრატიაზე დგანან და ჰუმანისტურ იდეებზე, შესაძლოა ახალ ტენდენციებს შეეწინააღმდეგონ. თუმცა ამის საპირისპირო ძალაც ძლიერი იქნება და გამკვლავება გაჭირდება. სახელმწიფო დემოკრატიას გაუჭირდება მხარის აბმა, კიდევ უფრო რთული მოდერნული მსოფლიო

პოლიტიკისთვის, რაც საბოლოოდ იძულებულს გახდის, რომ შეიცვალოს მმართველობის შესახებ იდეები. ხოლო თანამედროვე არაადეკვატური და ხარვეზიანი განათლების სისტემა, თავისთავად სახელმწიფოს აიძულებს, რომ დაფიქრდეს იმ იდეებზე და ფუნდამენტზე რაზეც განათლების სისტემა დგას.

აღნიშნულმა ესემ, 1920-იან წლებშივე დიდი გამოხმაურება და ინტერესი გამოიწვია, თუმცა შემდგომ წლებში მისდამი ინტერესმა უფრო და უფრო იმატა, რაც ალბათ გაცხადებულმა რეალობამ გამოიწვია, თუნდაც რად ღირს იმის თქმა, რომ ესე ხელახლა 1970 გამოიცა შეცვლილი სათაურით, „ამერიკა და მომავალი“, რაც ყველაფერზე მეტყველებს. 1920-იანი წლებისთვის ის საკითხები, რაც ჰაქსლიმ ესეში დააყენა და პრობლემის ხასიათი მისცა, სიახლეს წარმოადგენდა და მხოლოდ შორსმჭვრეტელ თვალს თუ შეეძლო ისეთ პროგრესულ, დოვლათით სავსე ქვეყანაში, როგორც ამერიკა იყო, ამ პრობლემებზე ეფიქრა და დასკვნები გამოეტანა, დადებითი თუ უარყოფითი. თუნდაც იმ პერიოდში, როცა ფორდს კონვეიერული(Assembly line) წარმოება, უკვე მაღალ სტანდარტში ჰქონდა აყვანილი და მისი ინტერვიუები, თუ სტატიები ამა თუ იმ მედია საშუალებასთან დიდი პოპულარობითა და ენთუსიაზმით გამოირჩეოდა, ჰაქსლი თავისი კრიტიკული რეალიზმით ყველაფერს „თავდაყირა აყენებდა“. სწორედ ამით გამოირჩეოდა ჰაქსლი თავისი თანამედროვეებისგან, მისი ფუტუროლოგია - ფილოსოფია, კი საკმაოდ ღრმავ, რომლის მთავარი მოტივიც კიდევ ერთხელ დაგვკონკრეტდები ის იყო, რომ აწმყოზე დაკვირვება მთავარი გზაა მომავლის რაციონალურად შესასწავლად.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Huxley Aldous. Outlook for American Culture: Some Reflections in a Machine Age." Harper's Magazine Aug. 1927: 265-70. America and the Future. Austin:Jenkins, 1970.

-
2. Aldous Huxley, "Machinery, Psychology and Politics," *Spectator* 142 (23 No. 1929) 749-751, 750.
 3. Lange Bernd-Peter. *Classics in Cultural Criticism I: Britain*, (The "Cultural Criticism" series consists of three volumes) volume 1, Frankfurt am Main · Bern · New York · Paris, 1970. 243-374.
 4. Matter W. William. *The Utopian Tradition and Aldous Huxley*. *Science Fiction Studies*. Volume 2. part 2. 1975 July.
 5. Zigler Lee Ronald. *The Educational Prophecies of Aldous Huxley: The Visionary Legacy of Brave New World, Ape and Essence, and Island*. Routledge. New York. 2015. 140-186

Giorgi Tatarashvili

PhD Student, American Studies

The Influence of Aldous Huxley's futurology thoughts on American Future Studies

Summary

The main objective of this thesis is to analyze and describe those particularities which emphasize Aldous Huxley's futurology, (future studies) regarding future studies in America. Aldous Huxley author of several essays and novels argued that while so called machine age brought tremendous benefits and alterations to mankind in America, on the other hand one fault was its debasement of the culture that man now had more time to pursue. Huxley throughout his activities displays the "revolt of the highbrows", so as saying goes the most dangerous man to any government is the man who is able to think things out for himself without regard to the prevailing superstitions, prejudices and taboos, and if I do say so myself

this is the way how futurology works. Huxley's essay "The Outlook for American Culture" is definitely the most prominent essay which greatly influenced America. Interest towards the essay never gets lower, even in 1970 above-mentioned essay was republished with the updated name – "America and the Future" which was demonstrated, interest and influence on this subject.

ვალერიან რამიშვილი
პროფესორი, ფილოსოფიის ს/ს ინსტიტუტის